

МАКТАБГАЧА ЁШДАГИ БОЛАЛАР МЕХНАТ ФАОЛИЯТИНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ

“Умумий психология” кафедраси
ўқитувчиси Нодира Ташпўлатова
Худжамурадовна
Мактабгача таълим йўналиши 2-курс
талабаси Ҳазратқулова Сарвиноз

Аннотация: Мактабгача таълим муассасаларида ўйин фаолияти меҳнат сингари бирор аниқ натижага эрилмайди, аммо у меҳнат сингари болаларга кувонч бағишлайди, улар ўзларида қониқиш ҳиссини сезадилар. Боғча ёшидаги болаларнинг меҳнат фаолиятини содда ва элементар томонларини ўргатишнинг аҳамияти ва бола ҳаётидаги ўрни хусусидаги маълумотлар баён қилинган.

Калит сўзлар: меҳнат, фаолият, содда ва элементар фаолият, жамовий ўйин, жамоавий меҳнат.

Болаларнинг меҳнат фаолиятларини ўзида қампаган машғулотлар асосан боғча ёшидаги даврдан бошланади. Бу ёшда болаларнинг меҳнатлари жуда содда ва элементар бўлса ҳам уларнинг психик тараққиётларида жуда катта аҳамиятга эгадир. Боғча ёшидаги болалар билан ўтказиладиган сифатлар натижасида болаларда меҳнатга нисбатан ижобий муносабат, меҳнат қилиш иштиёқи туғилади.

Катталарнинг меҳнат фаолиятларига тақлид қилиш даставвал болаларнинг ўйинларида намоён бўлади. Болалар катталарнинг меҳнат фаолиятларини ўзларининг ўйинларида тақлидан такрорлаш билан чекланиб қолмай, балки катталар меҳнатида бевосита қатнашиш учун ҳапакат қила бошладилар. Масалан: қиз болалар оналари кир юваётганда айрим кичикрок нарсаларни (дастрўмолчаларни) чайишда қатнашадилар. Уй ва ҳовлиларни йиғиштириб супуришга, ўғил болалар эса отаси бажараётган ишда қатнашишга интила бошладилар.

Боғча ёшидаги болаларнинг ишига баҳо бериб бориш уларда меҳнатганисбатан ижобий муносабатни тарбиялашда катта роль ўйнайди. Болалар кучлари етадиган ишларни бажараётганларида кўп хатоларга йўл қўйишлари турган гап. Лекин бунда болаларни меҳнатга жалб қилмаслик керак, болаларнинг бажарадиган ишларини катталарнинг ўзлари бир пасда қилиб қўйишлари мумкин деган маъно келиб чиқади. Шарқ халқида бир мақол бор: “Болага иш буюр, кетидан ўзинг югур”. Бу жуда тўғри, ҳаётий

гап. Болаларга бирон юмуш буюрилганда, уни қандай бажараётганликларидан кўз-қулоқ бўлиб туриш керак, деган маънони билдиради.

Болаларда, хусусан, кичик ёшдаги боғча болаларида ҳали меҳнат малакалари йўқ, қўл мускуллари яхши ривожланмаган бўлади. Ана шунинг учун болалар қасддан ёки анқовликларидан эмас, балки эплай олмасликларидан бирон нарсани тушириб синдириб юборишлари мумкин.

Боғча ёшидаги болаларни меҳнатсеварлик руҳида тарбиялашда уларни иноқ жамоага уюштириш катта аҳамиятга эгадир. Жамоа бўлиб меҳнат қилишда тарбиячи ҳап бир болага маълум бир меҳнатни бажаришни буюради.

Ана шу тариқа болалар жипс жамоа бўлиб меҳнат фаолияти билан шуғулланадилар. Масалан, катта гуруҳ болалари жамоа бўлиб навбатчилик қиладилар. Бунда бир бола столга дастурхон ёзиб чиқса, иккинчиси қошиқ ва вилкаларни қўйиб чиқади, учинчи бола эса стулчаларни қўйиб чиқса, тўртинчи бола столга нонларни қўйиб чиқиши мумкин.

Боғчада навбатчиликка ўрганган болалар оилада ҳам ёрдамлашадиган бўладилар. Умуман, ўрта ва катта ёшдаги боғча болаларига оилада кучлари етадиган меҳнат топшириқларини бериш керак. Бу уларни меҳнатсеварликка тарбиялашда ва уларда айрим меҳнат малакалари ҳосил бўлиши учун жуда катта имкониятлар яратади. Ижтимоий фойдали меҳнатда иштирок этмаган болани кейинчалик меҳнатга жалб қилиш жуда қийин бўлади.

Боғчада болалар жалб қилинадиган меҳнат фаолиятининг тури жуда хилма-хилдир. Масалан, табиат бурчагидаги жонивор ёки ўсимликларни парвариш қилиш, боғча ҳовлисида ишлаш, ошхонада ва гуруҳда навбатчилик қилиш, кичкинтойларни кийинтиришга ёрдам бериш ва бошқалар. Шунинг ҳам айтиб ўтиш керакки, кичик ёшдаги боғча болалари ўзларининг меҳнат фаолиятларини ҳали йўлга қўяолмайдилар. Шунинг учун улар меҳнатнинг жуда содда турлари билан, яъни ўсимликларга сув қўйиш, балиқларга овқат бериш, ҳовлига сув сепиш ва шу кабилар билан шуғулланадилар.

Ўрта ва катта гуруҳ болалари меҳнат фаолиятини ўйиндан батамом фарқлаб унга нисбатан жиддий муносабатда бўла бошлайдилар. Улар меҳнатдан келиб чиқадиган натижани, яъни меҳнатнинг ижтимоий моҳиятини, ким учун, нима учун меҳнат қилиш лозимлигини тушунадилар. Меҳнатда мақсад қўйилади, уни амалга ошириш, натижага эришиш учун шарт-шароит яратилади, воситалар излаб топилади. Ўйинда эса болалар катталарнинг меҳнат фаолиятига тақлид қиладилар. Ўйинда эса болалар катталарнинг меҳнат фаолиятига тақлид қиладилар. Ўйинда меҳнат сингари бирор аниқ натижага эриилмайди, аммо у меҳнат сингари болаларга қувонч бағишлайди, улар ўзларида қониқиш ҳиссини сезадилар.

Кичик боғча ёшидаги болалар меҳнатининг асосий тури ўз-ўзига хизматдир. Бу кичик болалар учун анча машаққатли иш. Шунинг учун бу ёшдаги болаларни меҳнатнинг бу турига ўргатишда кўпинча ўйин вазиятларидан фойдаланилади. Аввалига болалар ўйин образи орқали меҳнатга ўргатилади. Шу орқали болалар ишонч билан ҳаракат қилишни ўрганадилар. Аста-секин бу ёшдаги болаларда ўз-ўзига хизмат қилиш кўникма, малакалари шаклланиб боради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Дўстмухамедова Ш.А., Нишонова З.Т. ва бошқалар. Ёш даврлари ва педагогик психология. -Т.: Фан ва технологиялар, 2013.
2. Шаповаленко И.В. Возрастная психология (Психология развития и возрастная психология): учебник для студентов вузов. – М.: Гардарики, 2007.
3. Худойқулов Х.Ж. “Одоб-ахлоқ ва тарбия дурдоналари”. -Т., 2008 йил
4. Ядгарова Г.Т. “Тарбияси қийин гуруҳга мансуб болалар билан ишлаш”, услубий кўлланма, -Тошкент, 2007 йил
5. Абдурасулов, Р., & Ташпулатова, Н. (2019). Философские и психологические особенности занятий восточными единоборствами в процессе формирования личности. *Человеческий фактор: Социальный психолог*, (1), 7-11.
6. Тошпўлатова, Н. (2021). ЧЕТ ТИЛИ ФАНЛАРИНИ ЎҚИТИШДА ЎҚУВЧИНИНГ ИНДИВИДУАЛ ПСИХОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИНИ ҲИСОБГА ОЛИШ УСУЛЛАРИ. *Журнал Педагогика и психологии в современном образовании*, (2).
7. Тошпўлатова, Н. (2021). ТАЪЛИМ МУАССАСАСИ РАҲБАРИНИНГ МУЛОҚОТИ ТАЪЛИМ САМАРАДОРЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ ОМИЛИ СИФАТИДА. *Журнал Педагогика и психологии в современном образовании*, (3).
8. Тошпўлатова, Н. (2022). ЎСМИРЛИК ДАВРИНИНГ ПСИХОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИНИ ҲИСОБГА ОЛГАН ҲОЛДА ЁНДОШУВНИНГ АҲАМИЯТИ. *Журнал Педагогика и психологии в современном образовании*, 2(3).
9. Тошпўлатова, Н. (2022). ЎСМИРЛАРДА САЛБИЙ ХУЛҚ АТВОРЛАРИНИНГ ЮЗАГА КЕЛИШ САБАБЛАРИ ВА УНИ ОЛДИНИ ОЛИШ ИМКОНИАТЛАРИ. *Журнал Педагогика и психологии в современном образовании*, 2(3).
10. Тошпўлатова, Н. (2022). ОИЛАДА МАЪНАВИЙ ТАРБИЯНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА ОТА-ОНАЛАРИНИНГ ВАЗИФАЛАРИ. *Журнал Педагогика и психологии в современном образовании*, 2(5).

11. Тошпўлатова, Нодира Худжамурадовна (2022). ЎҚУВЧИЛАР ТАФАККУР ХУСУСИЯТЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА ИНТЕРФАОЛ УСУЛЛАРНИНГ ЎРНИ. *Ориентал ренаиссансе: Инновативе, эдусатионал, натурал анд сосиал ссиенсес*, 2 (2), 701-706.
12. Тошпўлатова, Н. (2021). ЁШ АВЛОДНИ ТАРБИЯЛАШДА–ЎҚУВЧИЛАР РУҲИЙАТИНИ ҲИСОБГА ОЛИШ. *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании*, (1).
13. Тайиров, М. (2022). ЗАҲИРИДДИН МУҲАММАД БОБУРНИНГ “БОБУБРНОМА” АСАРИДАГИ ИЛМИЙ ВА БУНЁДКОРЛИК ҚАРАШЛАРИ ВА УНИНГ ЎЗИГА ХОС ЖИҲАТЛАРИ ОРҚАЛИ ЁШЛАРДА ВАТАНПАРВАРЛИК, ҒУРУР, ИФТИХОР ТУЙҒУЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ. *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании*, 2(7). извлечено от